

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Dufva, Hannele

Title: Kielitaito on huoltovarmuutta

Year: 2024

Version: Published version

Copyright: © Dufva

Rights: CC BY-ND 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>

Please cite the original version:

Dufva, H. (2024, 10.6.2024). Kielitaito on huoltovarmuutta. MustRead.
<https://www.mustread.fi/artikkelit/kielitaito-on-huoltovarmuutta/>

AKATEMIA, HUOLTOVARMUUS, KOULUTUS, KULTTUURI, NUORET, OPPIMINEN

Kielitaito on huoltovarmuutta

Luopuminen monipuolisesta kielivarannosta tarkoittaisi muurien pystyttämistä maailmantilanteessa, jossa tarvitsemme yhä enemmän yhteistyötä. Kielellisen huoltovarmuuden varmistamiseksi tarvitaan kielikoulutusfoorumia, jossa ovat mukana kaikki kielikoulutuksesta vastaavat instituutiot, oppilaitokset, järjestöt ja yksittäiset toimijat, professori emerita Hannele Dufva Jyväskylän yliopistosta kirjoittaa. VAPAA LUKUOIKEUS

Hannele Dufva Jyväskylän yliopisto 10.6.2024 6:48

Hannele Dufva: "Suomella ei ole varaa lukkiutua oman kieli- ja kulttuuripiirinsä sisään – eikä myöskään luottaa pelkkään englanttiin."

Kielitaidon edut ymmärretään Suomessa laajasti menestyksen ja sivistyksen mittarina. Jotain tuntuu kuitenkin olevan vialla, koska muiden vieraiden kielten kuin englannin opiskelu kouluissa on vähentynyt jatkuvasti. Yliopistokaan eivät löydä resursseja monipuolisen kielivalikoiman ylläpitämiseen

Kielten opetuksen, opiskelun ja tutkimuksen kaventuessa suomalaisen yhteiskunnan kielivaranto köyhtyy ja kielitaidosta tulee harvojen omaisuutta.

Kielitaidon hyödyt ovat kuitenkin kiistattomia. Ne eivät aina ole suoraan havaittavissa eivätkä helposti mitattavissa, mutta pitkällä tähtäimellä ne vaikuttavat yhteiskunnan toimivuuteen ja vakauteen sekä kansalaisten

osallisuuteen, turvallisuuteen ja yhdenvertaisuuteen.

Kielitaito avaa tien kansainväliseen opiskeluun ja työelämään maailmalla, mutta kansainväliset yhteydet liikekumppaneihin, harrastuksiin ja erilaisiin verkostoihin toimivat myös kotimaasta käsin.

Kielellinen huoltovarmuus on kaikkien etu

Kielitaitoa on viime aikoina tarkasteltu yhteiskunnallisen vaikuttavuuden näkökulmasta kielellisenä huoltovarmuutena. Kielitaitoisena Suomi kykenee toimimaan monipuolisesti ja vahvana osajana kansainvälisissä yhteyksissä ja verkostoissa.

On helppo ymmärtää, että talous ja liike-elämä tarvitsevat kieliä. Esimerkiksi Elinkeinoelämän keskusliitto ja Suomen yrittäjät ovat kyselyissään peräänkuuluttaneet kielitaitoa.

Kielitaito on jopa elintärkeää silloin, kun toimitaan valtioiden ja hallitusten välisessä yhteistyössä, esimerkkinä Euroopan Unioni, Pohjoismaiden neuvosto, sekä YK ja sen erityisjärjestöt.

Kielitaitoa tarvitaan niin sodan kuin rauhan kysymyksissä. Turvallisuuden, tiedustelun ja kriisinhallinnan kysymykset ovat viime aikoina keskittyneet paljolti NATO-keskusteluun, mutta kielillä tehdään myös tärkeää ja monipuolista rauhanvälitystä. Maamme kehitysyhteistyö ja eri kansalaisjärjestöjen – esimerkiksi Punaisen Ristin avustustoiminta kriisien kohdatessa tarvitsee myös kielellistä ja kulttuurista asiantuntemusta.

Jokamiehelle ja specialistille

Kielitaito on aina itsensä kehittämistä: kielten avulla opiskellaan ja hankitaan uutta tietoa – tai perehdytään uuteen kirjallisuuteen ja kulttuuriin.

“Jokamiehen kielitaidon” tulee olla jokaisen hankittavissa asuinpaikasta tai taustasta riippumatta.

Yhtä hyvin tarvitaan kielialojen erityisasiantuntijoita: kielten opettajia, tulkkeja, kääntäjiä – mutta myös eri alojen tutkijoita.

Tutkijat tuntevat oman alansa kansainvälisen tutkimuksen, tapaavat toisiaan ja julkaisevat eri kielillä – eivät vain englanniksi. Kansallisimmaltakin tuntuva tutkimus tarvitsee kieliä. Esimerkiksi Suomen historian arkistot edellyttävät usein ymmärrystä ruotsin, suomen, saksan, venäjän ja latinan kielistä.

Suomalaisella tieteellä on ansiokas historiansa myös harvemmin opettettujen kielten ja kulttuurien tutkimuksessa. Näitä osaajia tarvitaan edelleen.

Enemmän kuin kielioppia

Millaista Suomen nyt ja erityisesti tulevaisuudessa tarvitsema kielitaito sitten on?

Mitä kauemmin omista kouluvuosista on, sitä todennäköisemmin kielten opiskelu samastuu kieliopin sääntöjen ja sanalistojen päähän pänttäämiseen.

Pohjimmiltaan kielen osaaminen on kuitenkin aina paljon enemmän: toisen kielen kautta välittyy toinen kulttuuri tapoineen, uskomuksineen ja perinteineen.

Jo Goethe totesi, että ellei ymmärrä muita kieliä, ei ymmärrä myöskään omaansa. Uusi kieli avaa uuden näkökulman omaa maailmankuvaa täydentämään.

Hyvä kielitaito on sitä, että ymmärtää niin arkipäivän keskustelun kuin liikekirjeen kirjoittamisen kulkevan kulttuuristen sääntöjen varassa. Kielitaito on kuuntelemista ja uuden kulttuurisen näkökulman ymmärtämistä.

Kielitaito on myös dialogin ja neuvottelun perusperiaate. Dialogi ei välttämättä merkitse samanmielisyyttä. Se on molemminpuolista kuuntelua ja ratkaisujen etsimistä yhdessä.

Miksi kieliä pitää opettaa?

Ihmislapsella on kyky oppia spontaanisti oman lajinsa kieltä ja samalla kaikkia muitakin kieliä, joita hän omassa ympäristössään kuulee ja näkee.

Kieliä on kuitenkin kautta aikain pidetty tärkeänä myös opettaa kouluissa ja oppilaitoksissa. Yhteiskunta päättää, kuka saa oppia, mitä kieliä opetetaan ja millaiset ovat opetusta säätelevät järjestelyt ja pedagogiset periaatteet.

Suomessa on perinteisesti panostettu kieltenopetukseen ja ymmärretty pienen kielialueen tarve kansainväliseen kanssakäymiseen. Pedagogiset periaatteet ovat vuosisatojen varrella karistaneet kurin ja karttakepin. Nyt arvossa ovat oppimisen ilo ja sen hyödyt.

Harvojen koulusivistyksestä on siirrytty tasa-arvoiseen peruskouluun, jossa myös kieliopinnot ovat mahdollisia jokaiselle oppilaalle. Suomalainen koulu on syystä ollut maailmalla tunnettu ja arvostettu.

Tulevaisuuden koulun kielivalikoima

Kun kieliä alettiin opettaa Suomen ensimmäisissä kouluissa 1500–1600-luvuilta alkaen, latinaa, kreikkaa ja hepreaa pidettiin avainkielinä. 1800-luvulla siirryttiin yhä enemmän “uusiin kieliin” eli esimerkiksi saksaan, ranskaan, Englantiin ja Venäjään.

Millaisia ovat 2030-luvun uudet kielet? Riittääkö Englanti?

Suomen kielivarannon monipuolisuudesta on oltu huolestuneita jo usean vuosikymmenen ajan. On perustettu työryhmiä monipuolisen kielitaidon takaamiseksi. Esimerkiksi Euroopan ulkopuolisten kielten ja kulttuurien toimikunta jätti asiasta mietintönsä jo vuonna 1986.

On käynnistetty useita hankkeita, mm. Kieltenopetuksen monipuolistamis- ja kehittämishanke KIMMOKE (1996–2000). Viimeisin laaja, professori **Riitta Pyrkön** johdolla tehty, selvitys kielivarannosta on julkaistu vuonna 2017.

”Kielten osaaminen on Suomessa polkenut paikallaan tai heikentynyt.”

Esillä on kuitenkin ollut koko ajan oikeastaan sama asia: Suomi tarvitsee monipuolista kielten opetusta. Tulokset ovat valitettavan laihoja. Kielten osaaminen ei ole edennyt hyvään suuntaan vaan päinvastoin polkenut paikallaan tai heikentynyt.

Maailman talousfoorumin mukaan vuonna 2050 maailman vaikutusvaltaisimmat kielet tulevat olemaan Englanti, mandariinikiina, espanja, Ranska, arabia, Venäjä, Saksa, Portugali, hindi ja Japani.

Lista on syytä ottaa vakavasti. On ehkä helpompi ymmärtää idän (käytännössä Venäjän) ja lännen (käytännössä eurooppalaisten kielten) tarve. On kuitenkin painavia syitä muistaa myös yhteydet globaaliin etelään. Niin poliittisesti kuin taloudellisestikin on järkevää panostaa esimerkiksi mandariinikiinan, espanjan tai arabian osaamiseen.

Myös omat paikalliset kielet tulee muistaa. Suomalaisessa kielikoulutuspolitiikassa on otettava huomioon niin suomi/ruotsi toisena kielenä -osaaminen, Suomen vähemmistökielten aseman tarkastelu kuin Suomessa puhuttavien kielten oman äidinkielen opetus.

Mikä Suomessa hyvin, mikä huonolla tolalla?

Hyvää löytyy paljon:

- Meillä on pitkä kielten opetuksen perinne ja koulutus on periaatteessa tasarvoista, vaikka yksittäisten koulujen kielivalikoimat riippuvat usein kuntatason päättäjien ja rehtoreiden päätöksistä, eivätkä oppilaiden ja vanhempien valinnat välttämättä toteudu.
- Opettajankoulutus on systemaattista ja ajanmukaista.
- Opetuksen ja koulutuksen kansalliset ja paikalliset infrastruktuurit ovat kunnossa.
- On olemassa runsaasti tutkimusperusteista tietotaitoa esimerkiksi kielten oppimisesta, opetuksesta ja kielitaidon arvioinnista

Kyselyt lisäksi osoittavat, että nuoriso ymmärtää mainiosti kielitaidon tarpeen ja olisi valmis opiskelemaan useampia kieliä kuin mahdollista.

Myös huonoa ja jopa hälyttävää löytyy. Puuttuu:

- koulutuksen pitkäjänteinen suunnittelu,
- yhteistyö eri tahojen kesken,
- poliittinen tahto myöntää resursseja tulevaisuuteen tähtäävään koulutukseen.

Hälyttävää on pääosin sosiaalisessa mediassa tapahtuva humanististen tieteenalojen tutkimuksen ja opetuksen vähättely – ja silloin tällöin jopa päätään nostava tiede- ja tutkimusvastaisuus.

Kielikoulutusfoorumi avuksi?

Kun mietitään ehdotuksia kielivarannon ja kansalaisten kielitaidon kohentamiseksi, on otettava huomioon sekä historia että tulevaisuus: mikä on omassa kielenopetusperinteessämme hyvää ja säilytettävää – ja mitä tulee uusia?

Kannattaa myös olla proaktiivinen. Emme ehkä voi välttyä erilaisilta kriiseiltä, mutta voimme varautua niihin myös kielellisen huoltovarmuuden näkökulmasta. Pelkästään konekäännösten ja tekoälyn varassa ei voi edetä; aina tarvitaan myös inhimillistä kielten osaamista.

Ehdotan, että perustetaan pysyvä toimielin, ”Kielikoulutusfoorumi”, jonka toimintaan osallistuvat kaikki kielikoulutuksesta vastaavat instituutiot, oppilaitokset, järjestöt ja yksittäiset toimijat.

”Tavoitteena on kielikoulutusjatkumo, jossa luodaan koulutuspolkuja varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen asti.”

Kielikoulutusfoorumi käy jatkuvaa vuoropuhelua eri ministeriöiden ja poliittisten päättäjien kanssa yli vaalikausien ulottuvien ratkaisujen aikaansaamiseksi. Päätöksenteko perustuu tutkittuun tietoon. Yhteistyötä koordinoi kieliainvaltuutettu.

Toiminnan kokoava ja keskeinen tavoite on saada aikaan kielikoulutusjatkumo, jossa luodaan systemaattisia koulutuspolkuja eri koulutusasteiden kautta varhaiskasvatuksesta aina korkeakoulutukseen asti. Koulutuspolkuja suunniteltaessa otetaan huomioon myös vapaan sivistystyön, kolmannen sektorin ja yksityisten kouluttajien toiminta.

Toimielin hyödyntää tutkimustietoa tulevaisuuden kielitaitotarpeista ja välittää sitä poliittisille päättäjille. Saatavilla olleiden muistioiden ja hankeraporttien suositukset ovat tähän asti jääneet täyttämättä usein poliittisen tahdon puutteessa.

”Pienetkin kielet” voivat olla suuria

Kielikoulutusjatkumon systematisointi luo myös mahdollisuuksia ymmärtää “jokamiehen kielitaidon” ja erityisosajien tarpeet. Suomessa “pieniksi” kutsutut kielet voivat olla maailman mittakaavassa eniten puhuttujen kielten joukossa.

On selvítettävä:

- millaiset ratkaisut ja mikä kielivalikoima takaavat jokaiselta kansalaiselta edellytettävän kielitaidon ja riittävän pohjan kansainväliseen kanssakäymiseen,
- ketkä vaativat alan korkeatasoista asiantuntemusta ja korkeakoulutusta,
- miten erityisosajien opetus jakaantuu eri koulutusasteille ja toimijoille ja
- millä keinoilla opetus toteutetaan.

Kielitaito on keskeinen satsaus tulevaisuuteen. Sen avulla luodaan sekä taloudellista menestystä että rakennetaan kulttuurisia ja poliittisia yhteistyön mahdollisuuksia maallemme. Suomella ei ole varaa lukkiutua oman kieli- ja kulttuuripiirinsä sisään – eikä myöskään luottaa pelkkään Englantiin.

Luopuminen monipuolisesta kielivarannosta on muurien pystytystä yleismaailmallisessa tilanteessa, jossa tarvitsemme yhä enemmän yhteistyötä. Kielitaito kannattaa aina.

Hannele Dufva

Hannele Dufva on soveltavan kielitieteen professori emerita Jyväskylän yliopistosta.

Tämän sisällön mahdollistaa Jyväskylän yliopisto.
Journalistinen päätösvalta on MustReadin toimituksella.

Tämä artikkeli on julkaistu Creative Commons CC BY-ND 4.0 -lisenssillä.

Tutustu muihin vapaan lukuoikeuden Akatemia-artikkeleihin

Piditkö artikkelista?

**REKISTERÖIDY JA KOKEILE MUSTREADIA
14 PÄIVÄÄ MAKSUTTA**

Keskustelu

Tätä juttua ei ole vielä kommentoitu.

© Toinen Aatos 2024